THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

נאָך א מאָנארכיע געפאלן

ז ז נאָך א קעניגטום אין אייראָפּע איז געפאלן. צום ליסט פון די צעדליקער קרוינען וואָס זיינען געפאלן פון נאָך דער מלחמה אָן, איז איצט צוגעקומען איינע פון די עלטסטע קרוינען אין אייראָפּע, די שפּאנישע, וועלכע איז געטראָגן געוואָרן פאר פיל הונדערטער יאָרן, כמעט אָן אן איבעררייס, פון דער שטאָלצער בורבאָנישער דינאסטיע.

קעניג אלפאָנסאָ דער דרייצנטער איז אָבער ניט געוועזן קיין "מלחמה קרבן", ווי יענע צענדליקער קעניגן און קעניגלאך וואָס זיינען פארטריבן געוואָרן פון זייערע לענדער פון זייערע פעלקער, דערפאר וואָס זיי האָבן זיי אריינגעפירט אין דער בלוטיקער מלחמה. שפּאניע האָט יאָרן לאנג געפירט א קאמף קעגן דער מאָנארכיע, און די רעפּובליקאנישע שטימונג אין לאנד איז ביסלאכוויז געוואָרן אזוי רייף אין לאנד, אז די מאָנארכיע איז אויסגערונען ווי א רייפע מכה, אָן ווייטיק און אָן אן אָפּעראציע.

מען קאָן ניט באשולדיקן אלפאָנסאָן אין פארראט צו זיין דינאסטיע. — ער האָט יאָרן לאנג געקעמפט פאר'ן אויפהאלט פון זיין טראָן. ער האָט אין בלוט דערטרונקען ניט איין אויפשטאנד, באזונדערס אין דער שטארק רעפּובליקאנישער שטאָט בארצעלאָנא, די הויפּטשטאָט פון קאטאלאָניע, וואָס איז דער וויכטיקסטער אינדוסטריעלער צענטער פון לאנד און האָט דערפאר באזונדערס ניט געקאָנט פארטראָגן דעם האלב-פעאָדאלן רעזשים אין לאנד. ער האָט יאָרן לאנג געשטיצט די דיקטאטור פון פרימא דע ריווערא, וועלכער האָט דערשטיקט דעם קלענסטן אויסדרוק פונ'ם ווילן פון פאָלק. מיט אייניקע חדשים צוריק, ווען דאָס פאָלק האָט אָנגעהויבן מאכן אָפענע אויפשטאנדן, האָט ער זיי אונטערדריקט. און, כאָטש ער האָט ניט געוואגט צו באשטראָפן צו שווער די פרייהייטס קעמפער, זיינען אָבער טויזנטער פון זיי פארזעצט געוואָרן אין די געפענגנישן. און די רעגירונג האָט דער קעניג איבערגעגעבן אין די הענט פון רעאקציאָנערן, וועלכע, ווי ער האָט געגלויבט, וועלן אויפהאלטן זיין וואקלדיקן טראָן.

די מוניציפּאלע וואלן איבערן גאנצן לאנד לעצטן זונטאג, אין וועלכער די רעפּובליקאנער האָבן אָפּגעהאלטן א גוואלדיקן זיג, האָבן דעם קעניג איבערצייגט אז די איבערוועלטיקנדיקע מערהייט פון פאָלק ווילן אים ניט האָבן. דאָך האָט ער זיך ניט אונטערגעגעבן. אויף מאָרגן נאָך די וואלן האָט ער פאר א פארטרעטער פון דער בריטישער פרעסע דערקלערט, אז ער האָט ניט בדעה צו אבדיקירן. אָבער בלויז נאָך צוויי טעג זיינען דורכגעגאנגען, און ער האָט אָפּגעזאָגט זיך פון זיין קרוין און איז אוועקגעפאָרן, אונטער א רעפּובליקאנישער וואך, אין גלות: ווען זיינע אייגענע מיניסטאָרן, וועלכע ער האָט אָנגעשטעלט אויף צו האלטן זיין וואקלדיקן טראָן, האָבן אים געראָטן צו טאָן דאָס קליגסטע אונטער די אומשטענדן, אויפצוגעבן דעם טראָן מיט זיין גוטן ווילן, האָט ער זיך איבערצייגט, אז זיין שעה איז געשלאָגן.

שפּאניע האָט אזוי געוואונען איר פרייהייט פּראקטיש אָן בלוט פארגיסונג, ווען מען זאָל ניט רעכענען די קרבנות וואָס האָבן מיט זייער בלוט פאר יאָרן און יאָרן פּעט געמאכט דעם באָדן פון שפּאניע פאר דער דערוואָרבענער פרייהייט.

שפּאניע, וועלכע האָט נאָך ביז איצט געדרעמלט אין א דריקנדיקער אטמאָספערע וואָס האָט געשמעקט מיט מיטלאלטער, האָט איצט אויפגעוואכט צו א נייעם לעבן. דער גורל פונ'ם לאנד, וואָס איז געווען מיט אייניקע הונדערט יאָר צוריק דאָס מעכטיקסטע לאנד אין אייראָפּע און וואָס איז א דאנק דעם רעליגיעזן פאנאטיזם און דעם ווילקיר פון די הערשער רעדוצירט געוואָרן צו אָרימקייט, אומוויסנהייט און אומבאדייטונג, — דער גורל פונ'ם לאנד איז איצט אין די הענט פונ'ם פאָלק.

איז דאָס שפּאנישע פאָלק דערוואקסן צו דער פרייהייט וואָס עס האָט איצט דערוואָרבן? וועט דאָס פאָלק די פרייהייט אויסנוצן ווי געהעריק אויף איבערבויען זיין לעבן אויף נייע יסודות?

דאָס פארבלייבט נאָך צו זעען. א רעפּובליק איז נאָך ניט אלץ: עס זיינען דאָ רעפּובליקן וואו די הערשער דריקן אונטער דאָס פאָלק און מיספארוואלטן מיט'ן לאנד א סך ערגער, ווי מאָנארכיעס. עס ווענדט זיך אָן דעם אויף וויפל דאָס פאָלק איז פעאיק צו זעלבסטטעטיקייט און זעלבסטרעגירונג.

דאָס שפּאנישע פאָלק האָט פארדינט זיין פרייהייט, ווייל עס האָט געקעמפט פאר דעם מיט ליידנשאפט און מיט מסירת-נפש. די פראגע איז נאָך אָבער, אויב די דערוואָרבענע פרייהייט וועט אויסגענוצט ווערן פונ'ם פאָלק, אָדער פון נייע אוזורפּאטאָרן.

מיר נייען אויף צוריק

וויניפּעג האָט שטאָלצירט מיט איר שול סיסטעם, איינס פון די פיינסטע אין לאנד. שריט ביי שריט, באזיגנדיק אלע שוועריקייטן, האָט די שטאָט פארפולקומט איר שול סיסטעם, אוועקשטעלנדיק עס אויף א גאנץ הויכער מדרגה. אלץ איז געטאָן געוואָרן צו דערמוטיקן און צו זיין באהילפיק די עלטערן, זיי זאָלן וואָס בעסער צוגרייטן זייערע קינדער צום לעבן דורך דער שול דערציאונג.

און פּלוצלונג — א שריט אויף צוריק. אונזערע דערווייליטע שול פארוואלטער האָבן זיך אפּנים געכאפּט, אז אין די אינטערעסן פון עקאָנאָמיע קאָן מען איינשפּאָרן אביסל בילדונג פון די קינדער, און כדי ארויסצוהעלפן די שטייער-צאָלער וואָס האָבן ניט קיין קינדער, קאָן מען ארויפלייגן א שטיקל שווערערע לאסט אויף די פלייצעס פון די עלטערן וואָס זיינען מטופל מיט פאמיליעס.

שטייער-צאָלער, אין וועמעס אינטערעסן די סקול באָרד האָט עס אָנגענומען די באשלוסן צו שניידן די שול באדינונג (ווי דאָס איז געמאָלדן געוואָרן נעכטן אין ד. א. וו.) האָבן פּראָטעסטירט און געבעטן מען זאָל זיי ניט טאָן די בערישע טובה. אָבער די וואָס האָבן פּראָטעסטירט האָבן באלאנגט צו די אָרימערע קלאסן פון דער באפעלקערונג, וואָס פארשטייען בעסער די באדייטונג פון ניט-דירעקט באצאָלטער בילדונג פאר זייערע קינדער. די פארמעגלאכערע עלעמענטן קאָנען צאָלן, און זיי זיינען געבליבן גלייכגילטיק צו דער האנדלונג פון דער סקול באָרד און ווארשיינלאך זי געשטיצט. נו, און די שטייערן פון דעם אָרימערן טייל פון דער באפעלקערונג, כאָטש עס קומט זיי אָן באזונדערס שווער צו צאָלן, זיינען ניט וואָגיק גענוג צו באאיינפלוסן די סקול באָרד קעגן איינשפּאָרונגען אויפן חשבון פון דער בילדונג פון די קינדער.

די דעלעגאציעס וואָס האָבן פּראָטעסטירט קעגן דער רעדוקציע פון די שול באדינונגען האָבן פארטראָטן טאקע הויפּטזאכלאך ארבעטער קערפּערשאפטן. אָבער צווישן זיי איז געווען אויך איינע וואָס האָט פארטראָטן דעם נאָרט-ענד שטייער-צאָלער פאראיין, א קערפּערשאפט קעגנעריש צו דער ארבעטער פּארטיי. דאָס ווייזט, אז די נייע "רעפאָרמען" זיינען אמוויניקסטנס אויף דער נאָרט-ענד דורכאויס אומפּאָפּולער.

מיר ווייסן ניט, אויב דער באשלוס פון סקול באָרד איז ענדגילטיק. אויב ס'איז אָבער נאָך דאָ א מעגלאכקייט צו ענדערן אים, דארף אלץ וואָס מען קאָן געטאָן ווערן אין דער ריכטונג. די וויילער דארפן כאָטש לאָזן וויסן זייערע אויסגעקליבענע סקול טראָסטים זייער ווילן און באוועגן זיי צו באקעמפן די אָנגענומענע באשלוסן און זעען, אויב מעגלאך, זיי צוריקצוציען.

די אידישע איינוואנדערונג אין קאנאדע און דער אידישער אימיגראנטן הילף פאראיין

פון שמואל קאפּלאן

פעלד ארגאניזער פון א. א. ה. פ.

די אידישע איינוואנדערונג אין קאנאדע איז א באזונדער קאפּיטל אין דער געשיכטע פון דער אידישער אימיגראציע.

מען דארף ניט פארגעסן, אז ביזן סוף פון דעם יאָר 1901 האָבן זיך איינגעפונען אין קאנאדע ס"ה 16,401 אידן. דאָס זיינען געווען מערסטנטייל אידן פון ...

...

ווינער אנטיסעמיטישע ספּעציאליסטן

פון מ. א. טענענבלאט

(ספּעציעל פאר ד. א. וו. דורך "איטא")

ווין איז א שטאָט פון אינדיווידועלן געשמאק און פון באזונדערע ספּעציאליטעטן. דער ווינער איז א פיינשמעקער. ער האָט ליב ספּעציאליטעטן פאר זיך און ער שאפט ספּעציאליטעטן אויף פאר דער וועלט. ...

...

(שלוס אויף דאַנאַ זייט)